

به نام خدا

بررسی زبان‌شناختی و جامعه‌شناختی سیر تحولات و گرایش‌های والدین
برای نامگذاری فرزندان در شهر شیراز

توسط:

سهیلا فیض

پایان نامه

ارائه شده به معاونت تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی از
فعالیت‌های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

۱۳۸۳ / ۱ / ۲۳

در رشته:

آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

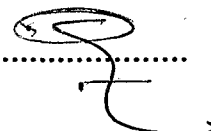
مهر دانشگاه شیراز
رئیس هیأت مدیره

ارزیابی و تصویب شده توسط کمیته پایان نامه با درجه: عالی
امضای اعضای کمیته:

.....

.....
L. Yarmhamadi

جناب آقای دکتر حمید زاهدی، استادیار
آموزش زبان انگلیسی (رئیس کمیته)

جناب آقای دکتر لطف الله یارمحمدی، استاد
زیاتشناسی و زبان انگلیسی

.....

.....

جناب آقای دکتر مرتضی یمینی، استادیار
آموزش زبان انگلیسی

۲۷۹۲
~~۲۷۹۲~~

آبان ماه ۱۳۸۳

سپاسگزاری

در ابتدا مراتب سپاس و تشکر خود را از استاد ارجمند جناب آقای دکتر زاهدی که راهنمایی مرا در انجام این پژوهش برعهده داشتند ابراز می دارم و از راهنمایی های ارزشمند و دقیق ایشان بسیار سپاسگزارم. از استاد گرامی جناب آقای دکتر یارمحمدی که راهنمایی های ارزنده ایشان همواره روشنگر راه من بوده است نهایت سپاس و تشکر را دارم. از راهنمایی ها و محبت های استاد عزیز جناب آقای دکتر یمینی که مطالب را با دقت مطالعه کرده و نکات ارزشمندی را متذکر می شدند سپاسگزارم. از خانواده ام به خاطر محبت هایشان و از دوستان عزیزم به خاطر همراهی و صمیمیت شان تشکر می نمایم.

۶۷۶۹۲

۶۷۶۹۲

چکیده

بررسی جامعه شناختی و زبانشناختی سیر تحولات و گرایش های

والدین برای نامگذاری فرزندان

در شهر شیراز

توسط: سهیلا فیض

پژوهش حاضر به منظور تعیین ارتباط میان متغیرهای مختلف که در موضوع نامگذاری فرزندان تأثیر مستقیم دارند انجام گرفته است. نمونه مورد بررسی ۱۰۰۰ نفر را در بر می گیرد که به طور مستقیم و حضوری مورد مصاحبه قرار گرفته اند. ابزار تحقیق متشکل از یک پرسش نامه سازمان یافته بود. مطالعه نامها در دو سطح جامعه شناختی و زبانشناختی صورت گرفت. در سطح جامعه شناختی اهداف زیر مورد نظر بوده است: تعیین مقوله های نامگذاری رایج در جامعه، تعیین منابع مورد استفاده برای نامگذاری، تعیین ارتباط میان گرایش های والدین و مقوله های نامگذاری، تعیین ارتباط میان تحصیلات و شغل والدین با گرایش های آنان برای نامگذاری فرزندان، میزان آگاهی والدین از معنی و تاریخچه نام و تصمیم گیرنده اصلی در انتخاب نام، و همچنین دلایل ترجیح نامهای انتخابی برای فرزندان. در سطح زبانشناختی نیز نامها از دو جنبه آواشناختی و واژه شناختی بررسی گردید. اهداف مورد نظر در بررسی آواشناختی نامها بدین قرار می باشد: بررسی نامها از نظر تعداد هجا، نوع هجای پایانی از نظر باز یا بسته بودن هجا. در سطح واژه شناختی نیز نامها از نظر ساده یا مرکب

بودن مورد بررسی قرار گرفته اند. از مهمترین نتایج به دست آمده به این موارد اشاره می شود: بیشترین گرایش و تمایل والدین به سمت نامهای مربوط به مقوله اسلامی و کمترین گرایش به سمت نامهای مقوله سایر زبانها (زبانهای غیر فارسی و غیر عربی) می باشد. مقوله های نام و سطح شغلی پدران با مقوله های نامگذاری فرزندان ارتباط دارد. والدین در مورد تاریخچه و ریشه نامهای منتخب خود بیشتر اطلاع دارند تا معنی نامها. میزان تنوع نام فرزندان نسبت به والدین هم در مورد نامهای پسران و هم در مورد دختران کاهش نشان می دهد. تعداد هجا و باز یا بسته بودن هجای پایانی نامها با جنسیت نوزاد ارتباط کاملاً معنی داری دارد. ساختار داخلی کلمه از نظر ساده یا مرکب بودن نامها نیز با جنسیت نوزاد ارتباط معنی داری دارد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ج - ۵	فهرست مطالب
ذ - ۱	فهرست جدول ها
ز	فهرست نمودارها
	فصل اول: مقدمه
۱	۱-۱- کلیات
۴	۲-۱- اهداف تحقیق
۴	۱-۲-۱- مطالعه جامعه شناختی نامها
۵	۲-۲-۱- مطالعه زبانشناختی نامها
۶	۳-۱- اهمیت تحقیق
۸	۴-۱- بخش های پایان نامه
	فصل دوم: پیشینه تحقیق
۸	۱-۲- مقدمه
۸	۱-۲-۲- فرهنگ های نام
۱۲	۲-۲-۲- مروری بر تحقیقات داخلی
۲۱	۳-۲-۲- مروری بر تحقیقات خارجی
۲۵	۲-۲- بررسی نتایج کلی تحقیقات انجام شده
	فصل سوم: روش تحقیق
۲۷	۱-۳- مقدمه
۲۷	۲-۳- روش تحقیق
۲۷	۱-۲-۳- نمونه
۲۷	۲-۲-۳- ابزار تحقیق
۲۸	۳-۲-۳- روند جمع آوری اطلاعات
۲۹	۴-۲-۳- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل

- ۱-۴- مقدمه ----- ۳۰
- ۲-۴- سطوح بررسی نامها ----- ۳۰
- ۳-۴- طرح سؤالات تحقیق و تفسیر نتایج آماری ----- ۳۱
- ۱-۳-۴- بررسی جامعه شناختی نامها ----- ۳۱
- ۱-۱-۳-۴- مقوله های نامگذاری کدامند؟ ----- ۳۱
- ۲-۱-۳-۴- آیا ارتباط معنی داری بین گرایشهای والدین و مقوله های نامگذاری وجود دارد؟ ----- ۳۶
- ۳-۱-۳-۴- آیا ارتباط معنی داری بین مقوله های نام والدین و در دو نسل متوالی وجود دارد؟ ----- ۳۸
- ۴-۱-۳-۴- آیا ارتباط معنی داری بین تحصیلات والدین و مقوله های نامگذاری وجود دارد؟ ----- ۴۶
- ۵-۱-۳-۴- آیا ارتباط معنی داری بین شغل والدین و مقوله های نامگذاری وجود دارد؟ ----- ۵۴
- ۶-۱-۳-۴- میزان آگاهی والدین از معنای نام چقدر است؟ ----- ۶۱
- ۷-۱-۳-۴- آگاهی والدین از تاریخچه و ریشه نام چقدر است؟ ----- ۶۲
- ۸-۱-۳-۴- چه انگیزه هایی باعث می شود والدین نام مورد نظر خود را به سایر نامها ترجیح دهند؟ ----- ۶۲
- ۹-۱-۳-۴- تصمیم گیرنده اصلی در انتخاب نام چه کسی بوده است؟ ----- ۶۳
- ۱۰-۱-۳-۴- آیا اسامی فرزندان نسبت به والدین متنوع تر شده است؟ ----- ۶۴
- ۲-۳-۴- مطالعه زبانشناختی نامها ----- ۶۴
- ۱-۲-۳-۴- الگوی اسامی پسران و دختران از نظر پیچیدگی ساختار داخلی کلمه و تعداد هجا چگونه است؟ ----- ۶۵
- ۱-۱-۲-۳-۴- الگوی اسامی فرزندان از نظر پیچیدگی ساختار داخلی کلمه ----- ۶۵
- ۲-۱-۲-۳-۴- اسامی فرزندان از نظر تعداد هجا ----- ۶۶
- ۲-۲-۳-۴- آیا ارتباط معناداری بین جنسیت و پیچیدگی ساختار داخلی کلمه و تعداد هجا وجود دارد؟ ----- ۶۶

- ۶۶-۱-۲-۲-۳-۴- ارتباط بین جنسیت و پیچیدگی ساختار داخلی کلمه ---
- ۶۷-۲-۲-۲-۳-۴- ارتباط بین جنسیت و تعداد هجا -----
- ۶۸-۳-۲-۳-۴- الگوی اسامی والدین از نظر پیچیدگی ساختار داخلی
- ۶۹- کلمه و تعداد هجا چگونه است؟ -----
- ۶۹-۱-۳-۲-۳-۴- از نظر پیچیدگی ساختار داخلی کلمه -----
- ۷۰-۲-۳-۲-۳-۴- از نظر تعداد هجا -----
- ۷۰-۴-۲-۳-۴- آیا ارتباط معناداری بین دو نسل از نظر پیچیدگی ساختار داخلی کلمه و تعداد هجا وجود دارد؟ -----
- ۷۰-۱-۴-۲-۳-۴- ارتباط بین دو نسل از نظر تعداد هجا -----
- ۷۵-۲-۴-۲-۳-۴- ارتباط از نظر ساختار داخلی کلمه -----
- ۷۵-۵-۲-۳-۴- الگوی اسامی پسران و دختران از نظر هجای آخر
- ۷۹- (باز/ بسته) چگونه است؟ -----
- ۷۹-۶-۲-۳-۴- آیا ارتباط معناداری بین جنسیت و هجای آخر اسامی وجود دارد؟ --

فصل پنجم: نتیجه گیری

- ۸۲-۱-۵- مقدمه -----
- ۸۲-۲-۵- بررسی نتایج مربوط به بخش جامعه شناختی نامها -----
- ۸۲-۱-۲-۵- آیا ارتباط معنی داری بین گرایش های والدین و مقوله های نامگذاری فرزندان وجود دارد؟ -----
- ۸۲-۲-۲-۵- آیا ارتباط معنی داری بین مقوله های نام والدین و فرزندان در دو نسل متوالی وجود دارد؟ -----
- ۸۳-۳-۲-۵- آیا ارتباط معنی داری بین تحصیلات والدین و مقوله های نامگذاری وجود دارد؟ -----
- ۸۷-۴-۲-۵- آیا ارتباط معناداری بین شغل والدین و مقوله های نام وجود دارد؟ ---
- ۸۸-۵-۲-۵- میزان آگاهی والدین از معنای نام انتخابی چگونه است؟ -----
- ۸۸-۶-۲-۵- میزان آگاهی والدین از تاریخچه یا ریشه نام انتخابی چگونه است؟ -----
- ۸۸-۷-۲-۵- چه انگیزه های باعث می شود والدین نام انتخابی خود را به نامهای دیگر ترجیح دهند؟ -----
- ۸۹-۸-۲-۵- تصمیم گیرنده اصلی در انتخاب نام چه کسی بوده است؟ -----
- ۹۰-۹-۲-۵- آیا اسامی فرزندان نسبت به والدین متنوع تر شده است؟ -----
- ۹۰-۳-۵- بررسی نتایج مربوط به مطالعه زبانشناختی نامها -----

- ۵-۳-۱- الگوی اسامی پسران و دختران از نظر پیچیدگی ساختار
داخلي کلمه و تعداد هجا چگونه است؟ ----- ۹۰
- ۵-۳-۲- آیا ارتباط معناداری بین دو نسل از نظر پیچیدگی ساختار
داخلي کلمه و تعداد هجا وجود دارد؟ ----- ۹۱
- ۵-۳-۳- آیا ارتباط معنی داری بین جنسیت و هجای آخر اسامی
وجود دارد؟ ----- ۹۲
- ۵-۴- نتایج کلی ----- ۹۲
- ۵-۴-۱- در سطح جامعه شناختی ----- ۹۲
- ۵-۴-۲- در سطح زبانشناختی ----- ۹۴
- ۵-۵- پیامدهای آموزشی ----- ۹۵
- ۵-۶- پیشنهادات ----- ۹۵
- منابع فارسی و لاتین ----- ۹۶
- پیوست ها ----- ۱۰۰

صفحه عنوان به فارسی و انگلیسی

تقديم

سپاسگزاری

چکیده به فارسی و انگلیسی

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۳۳	۱-۴- مقوله های نامگذاری -----
۳۴	۲-۴- منابع مورد استفاده برای نامگذاری فرزندان -----
۳۵	۳-۴- مقوله های نامگذاری و مقایسه فراوانی و درصد نامهای والدین و فرزندان با توجه به مقوله های مورد نظر -----
۳۶	۴-۴- ارتباط بین مقوله های نامگذاری و گرایشهای والدین (انگیزه های ترجیح نام) -----
۴۰	۵-۴- ارتباط مقوله های نام پدران و فرزندان -----
۴۲	۶-۴- ارتباط بین مقوله های نامگذاری فرزندان و مادران -----
۴۶	۷-۴- میزان تحصیلات والدین -----
۴۹	۸-۴- ارتباط بین تحصیلات پدران و مقوله های نامگذاری فرزندان -----
۵۱	۹-۴- ارتباط بین تحصیلات مادران و مقوله های نامگذاری فرزندان -----
۵۵	۱۰-۴- طبقه بندی مشاغل والدین -----
۵۵	۱۱-۴- ارتباط بین شغل پدران و مقوله های نامگذاری فرزندان -----
۵۸	۱۲-۴- ارتباط بین شغل مادران و مقوله های نامگذاری فرزندان -----
۶۱	۱۳-۴- میزان آگاهی والدین از معنی نامها -----
۶۲	۱۴-۴- میزان آگاهی والدین از تاریخچه و ریشه نامها -----
۶۳	۱۵-۴- انگیزه ها و موارد مؤثر در انتخاب نام فرزندان -----

- ۴-۱۶- تصمیم گیرنده اصلی ----- ۶۴
- ۴-۱۷- نامها از نظر پیچیدگی ساختار داخلی کلمه ----- ۶۵
- ۴-۱۸- ارتباط بین جنسیت و ساختار داخلی کلمه ----- ۶۶
- ۴-۱۹- تعدا هجای نامها ----- ۶۸
- ۴-۲۰- ارتباط بین جنسیت و تعداد هجای نام ----- ۶۸
- ۴-۲۱- ارتباط بین نامهای پدران و فرزندان از نظر تعداد هجا ----- ۷۰
- ۴-۲۲- ارتباط بین نامهای مادران و فرزندان از نظر تعداد هجا ----- ۷۳
- ۴-۲۳- ارتباط بین نامهای پدران و فرزندان از نظر پیچیدگی ساختار کلمه ----- ۷۶
- ۴-۲۴- ارتباط بین نامهای مادران و فرزندان از نظر پیچیدگی ساختار کلمه ----- ۷۷
- ۴-۲۵- هجای پایانی نامها از نظر یاز یا بسته بودن ----- ۷۹
- ۴-۲۶- ارتباط بین جنسیت و هجای پایانی نام فرزندان ----- ۸۰

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
۱-۴-ارتباط بین مقوله های نامگذاری و گرایشهای والدین (انگیزه های ترجیح نام)	۳۹
۲-۴-ارتباط مقوله های نام پدران با مقوله های نام فرزندان	۴۲
۳-۴-ارتباط مقوله های نامگذاری مادران با فرزندان	۴۶
۴-۴-ارتباط میان تحصیلات پدران و مقوله های نام فرزندان	۵۰
۵-۴-ارتباط میان تحصیلات مادران و مقوله های نامگذاری فرزندان	۵۴
۶-۴-ارتباط سطح شغلی پدران با مقوله های نامگذاری فرزندان	۵۸
۷-۴-ارتباط شغل مادران با مقوله های نامگذاری فرزندان	۶۱
۸-۴-ارتباط میان جنسیت و پیچیدگی ساختار داخلی نام فرزندان	۶۷
۹-۴-ارتباط میان جنسیت و تعداد هجای نام فرزندان	۶۹
۱۰-۴-ارتباط میان نام پدران و فرزندان از نظر تعداد هجا	۷۲
۱۱-۴-ارتباط میان نام مادران و فرزندان از نظر تعداد هجا	۷۵
۱۲-۴-ارتباط میان نامهای پدران و فرزندان از نظر پیچیدگی ساختار داخلی	۷۷
۱۳-۴-ارتباط میان نامهای مادران و فرزندان از نظر پیچیدگی ساختار داخلی	۷۹
۱۴-۴-ارتباط میان جنسیت و هجای پایانی نامها	۸۱

فصل اول

مقدمه

۱- مقدمه

۱-۱- کلیات

جامعه‌شناسی زبان یکی از شاخه‌های زبان‌شناسی است که به بررسی نقش متقابل جامعه و زبان می‌پردازد و واقعیت‌های قابل توجه و انکارناپذیری را از این تأثیر متقابل به تصویر می‌کشد. یکی از جنبه‌های بسیار بارز این تأثیر متقابل، ایجاد تحول در پدیده نامگذاری است.

رسم نامگذاری نخستین گام کودک در آستانه زندگی اجتماعی است. هر زمان که کودکی متولد می‌شود، برای شناسایی او نامی انتخاب می‌گردد و این نام در حقیقت بخش مهمی از هویت فرهنگی و اجتماعی او را شکل می‌دهد که همواره با اوست.

در انتخاب نام، گرایش‌ها و پندارهایی نهفته است، بدین معنی که والدین با انتخاب نام برای فرزندشان در واقع دیدگاه‌ها، آرزوها و انتظارات خود را بروز می‌دهند. مثلاً وقتی برای فرزند خود نام علی را انتخاب می‌کنند، در حقیقت ارادت خود را به صاحب این نام نشان می‌دهند و می‌خواهند فرزندشان علی‌گونه باشد، یا اگر فرزند خود را رستم می‌نامند، آرزو دارند که او هم مانند رستم قوی و نیرومند باشد.

هر پدر و مادری با انتخاب نام، در واقع فرزندشان را به گروه مورد پسند خود ملحق می‌سازد. این وابستگی‌های اسمی علاوه بر اینکه ممکن است در طرز تفکر صاحب اسم تأثیر مستقیم داشته باشد، امکان دارد ذهنیت جامعه را هم نسبت به شخص در مسیر خاصی قرار دهد.

در انتخاب نام علاوه بر سلیقه‌های شخصی افراد که عامل اساسی در تنوع نامها می‌باشد عوامل متعدد دیگری نیز دخالت دارند که از آن جمله می‌توان به عوامل زبانی، فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و سیاسی اشاره کرد. هرگونه تحول در زمینه‌های مذکور متقابلاً موجب تغییر و تحول در گرایشهای جامعه نسبت به مسئله نامگذاری و در نتیجه تنوع نامها می‌شود.

کشور پهناور ایران از دیرباز محل سکونت اقوام مختلف پارس، ترک، لر، عرب، بلوچ و ... بوده است. بدیهی است که این اقوام با داشتن زبانها، ادیان و فرهنگ‌های متفاوت، در پدیده نامگذاری نیز دارای تمایلات و گرایش‌های متفاوتی بوده‌اند. بنابراین می‌توان انتظار داشت که مجاورت و تبادلات فرهنگی، اجتماعی، زبانی و مذهبی میان این اقوام، فرایند نامگذاری را نیز که یکی از مشخصه‌های بارز اینگونه تبادلات است، دستخوش تحول قرار داده باشد. امروزه شاهد هستیم که برخی نامها بدون توجه به ریشه زبانی و فرهنگی آنها مورد استفاده اقوام مختلف است. به عنوان مثال، فارسی‌زبانان از اسم‌هایی به زبانهای عربی، ترکی، یا کردی و غیره استفاده می‌کنند. این مسئله همچنین می‌تواند به دلیل مجاورت کشور ما با کشورهای دیگر و تأثیرپذیری از فرهنگ و زبان آن ملتها نیز باشد. با وجود

حساسیت موضوع نامگذاری، به نظر می‌رسد که در کشور ما تحقیق کافی و تازه‌ای در این زمینه صورت نگرفته است.

در پژوهش حاضر پدیده نامگذاری از نظر زبانشناسی اجتماعی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است، و از اینرو مبتنی بر دو دسته نظریات زبانشناسی و جامعه‌شناسی می‌باشد. از لحاظ زبانشناسی، از نظریات ساختگرایان که زبان را ابزاری ارتباطی می‌دانند استفاده شده است و از لحاظ جامعه‌شناسی نیز بخشی از نظریات ماکس وبر (Max Weber) در علوم اجتماعی، مد نظر بوده است. چارچوب نظری ماکس وبر مبنی بر معنی‌دار بودن اعمال انسان در جامعه و تأکید بر فهمیدن و تعبیر و تفسیر این اعمال در رابطه با اجتماع است. به بیانی دیگر دستیابی به انگیزه‌ها و ارزشهای ذهنی فرد در رابطه با ارزشهای گروه، قشر و جامعه وی ممکن می‌شود.

ارتباط این دو نظریه را می‌توان در زمینه نامگذاری به این صورت تفسیر کرد که ارزشها و انگیزه‌های هر فرد ناشی از دنیای عینی و ذهنی اوست که در خانواده و اجتماع شکل گرفته‌اند. هنگام نامگذاری مجموعه این ارزشها و اعتقادات به نسبت های متفاوت ترکیب شده و در قالب واژه‌ها (که نشانه‌های زبانی هستند) پدیدار می‌شوند. انسان برای بیان اندیشه و برای رساندن پیام خود به دیگران، همواره از نشانه‌های زبانی استفاده می‌کند. در اینجا نامها نشانه‌های زبانی هستند که برای تفکیک افراد یک مجموعه به کار می‌روند، و چون بیان‌کننده ارزشهای مورد نظر شخص نامگذار، گروه، و جامعه او هستند، نقش پیام‌رسانی نیز دارند. با پذیرفتن این واقعیت که هر